

МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХУДАЛДАА
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМ

“COVID-19”

**вирусээс сэргийлэх арга хэмжээний
бизнес үзүүлэх нөлөөний
судалгааны үр дүн**

Хураангуй

Covid-19 вирусээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний бизнест үзүүлж байгаа үр нөлөө, бизнес эрхлэгчдэд шаардлагатай дэмжлэгийг тодорхойлох зорилгоор энэхүү судалгааг 2020 оны 3 сарын 3-4 өдрүүдэд явуулж МҮХАҮТ-ын гишүүн болон гишүүн бус 1100 аж ахуйн нэгжийг хамруулан явууллаа. Судалгаанд оролцогсдын 67% нь Улаанбаатар хот, 33% нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг байна.

Судалгаанд оролцсон компаниудыг салбараар ангилан харвал 25% нь худалдаа, 22% нь үйлчилгээ, 11% нь хүнсний үйлдвэрлэлийн салбарын аж ахуйн нэгжүүд байна. Нийт судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжүүдийн 89% нь 5 тэрбумаас доош жилийн орлоготой, 92% нь 199 хүртэлх ажилтантай байгаа бол 48% нь 10-с дээш жил үйл ажиллагаагаа явуулсан, 24% нь 5-10 жил үйл ажиллагаагаа явуулж буй харьцангуй тогтворжсон аж ахуйн нэгжүүд байна.

Үр дүн

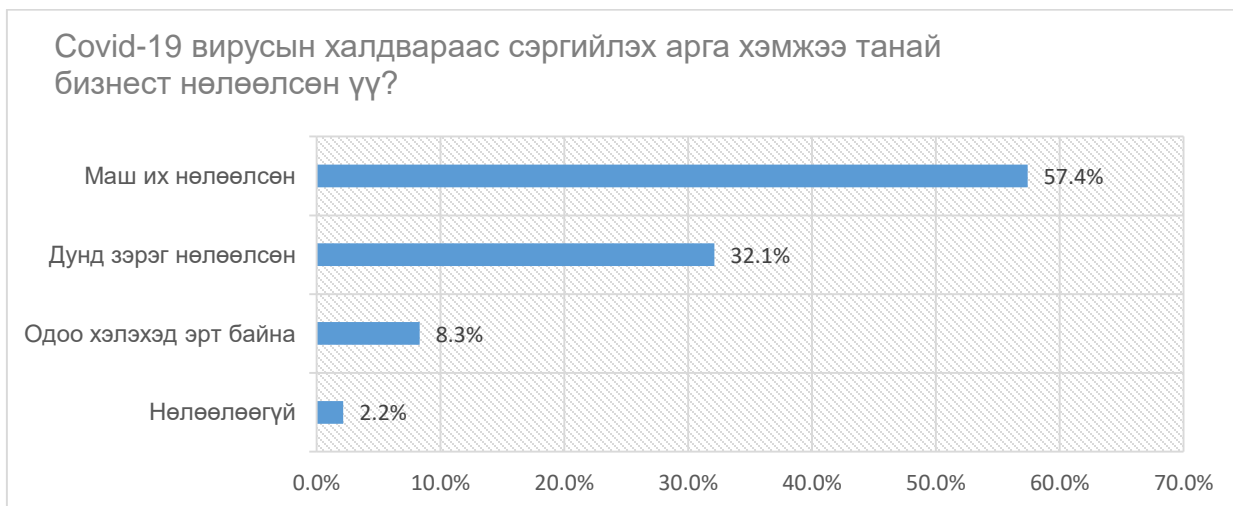
Судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд Covid-19 вирусын халдвараас сэргийлэх арга хэмжээ 89.5% нь дунд болон маш их түвшинд нөлөөлсөн байгаа бол дөнгөж 2.2% нь нөлөөлөөгүй байна. Бизнесийн үйл ажиллагаанд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар тодруулан асуухад 57.7% нь бараа үйлчилгээний эрэлт буурсан, 40.1% нь тээвэр ложистик доголдсоноос бараа үйлчилгээг хугацаанд нь нийлүүлж чадахгүй болсон нь хамгийн их нөлөөлөл байна гэж хариулжээ. Үүссэн нөхцөл байдалтай холбогдуулан бизнест үүсээд буй хүндрэлийг нээлттэй асуулгаар асуухад зээлийн эргэн төлөлт, НДШ-ын төлбөр, түрээсийн төлбөр гэсэн асуудлуудыг хамгийн их хүндрэл учруулж байна гэж нэрлэсэн байна.

Сэргийлэх арга хэмжээ нь 2020 оны эхний хагас жилийн тухайн компанийн орлогод хэрхэн нөлөөлөх талаар асуухад 67.4% нь орлого 10-аас дээш хувиар буурна (46.4% нь орлого 30 ба түүнээс дээш хэмжээгээр буурна) гэж үзжээ. 2020 оны бизнесийн төлөвлөсөн зорилгодоо өөрчлөлт оруулах эсэхийг асуухад 32.9% нь одоогоор дүгнэхэд эрт байна гэж үзсэн бол 31.1% нь зорилгоо бага хэмжээгээр бууруулна гэж хариулжээ.

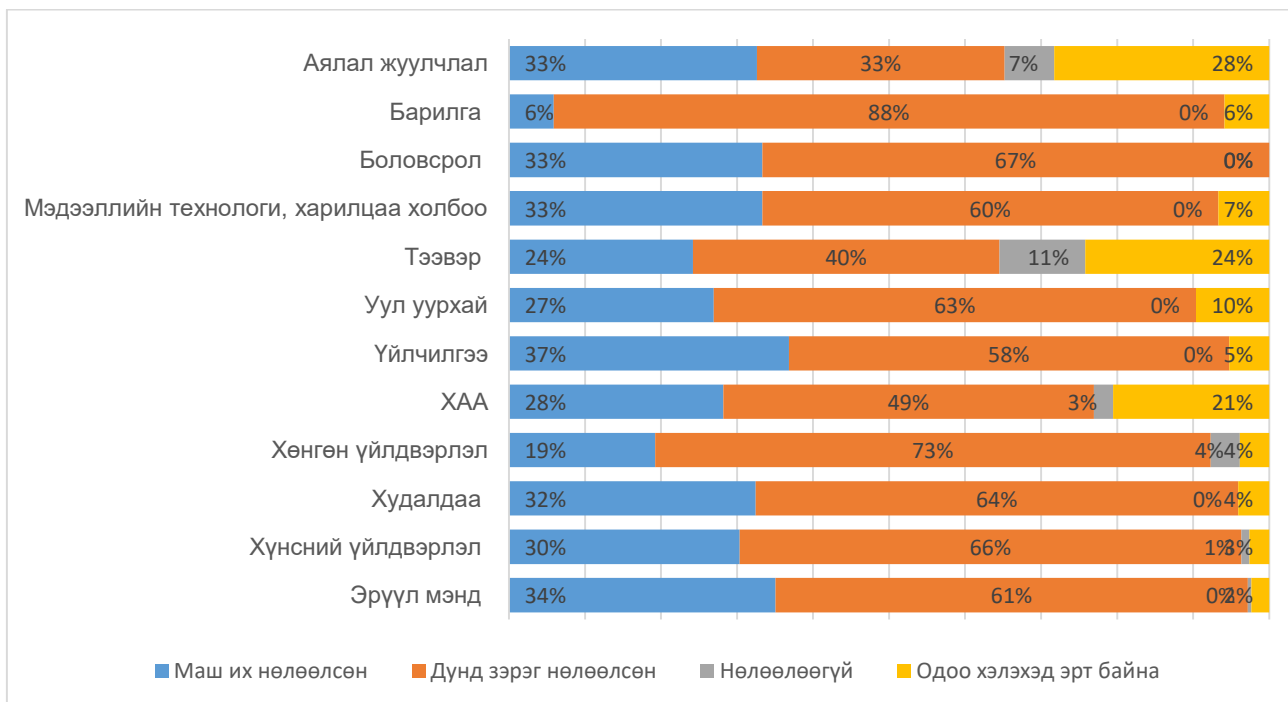
Засгийн газраас ямар төрлийн дэмжлэг шаардлагатай байгааг тодруулан асуухад судалгаанд оролцогсдын 42.6% нь түрээсийн төлбөр бууруулах гэх мэт аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны зардал бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ, 36.3% нь ААН-ын татвар, НДШ-ыг хойшлуулах, 20.3% нь хориг цуцлагдсаны дараа бизнесийг сэргээж үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад төрөөс нэгдсэн зохицуулалтаар ханган төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай явуулах нь зүйтэй гэж үзжээ. Мөн аж ахуйн нэгжийн зээлийг төрөөс бодлогоор зохицуулах, төрийн худалдан худалдан авалтад ЖДҮ-г дэмжих, төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай үзүүлэх иргэдийн хэрэглээ, худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэн эдийн засгийг идэвхжүүлэх шаардлагатай байна гэж үзжээ.

I. Бизнес үзүүлсэн нөлөө

COVID-19 вирус халдвараас сэргийлэх арга хэмжээ бизнест нөлөөлсөн тухай тодруулан асуухад судалгаанд оролцогсдын 57.4% нь маш их нөлөөлсөн, 32% нь дунд зэрэг нөлөөлсөн гэж хариулжээ. Харин 8.3% нь одоо хэлэхэд эрт байна гэж үзсэн бол дөнгөж 2% нь ямар нэг нөлөөгүй байна гэж хариулжээ.

Энэ үзүүлэлтийг салбараар ангилан харвал боловсрол, хүнсний үйлдвэрлэл, худалдаа, эрүүл мэнд, үйлчилгээ, барилгын салбарын бизнес эрхлэгчдэд хамгийн их нөлөөтэй ба дунджаар 96% нь үйл ажиллагаанд дунд ба маш их хэмжээгээр нөлөөлсөн гэж хариулсан байна. Харин тээвэр, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуйн салбарын бизнес эрхлэгчдийн бизнест дунджаар 69% нь нөлөөлсөн гэж хариулжээ. Гэвч нийт дүнгээр нь харвал бүх салбарын бизнес эрхлэгчдийн үйл ажиллагаанд 65%-аас дээш дүнгээр нөлөө үзүүлжээ.

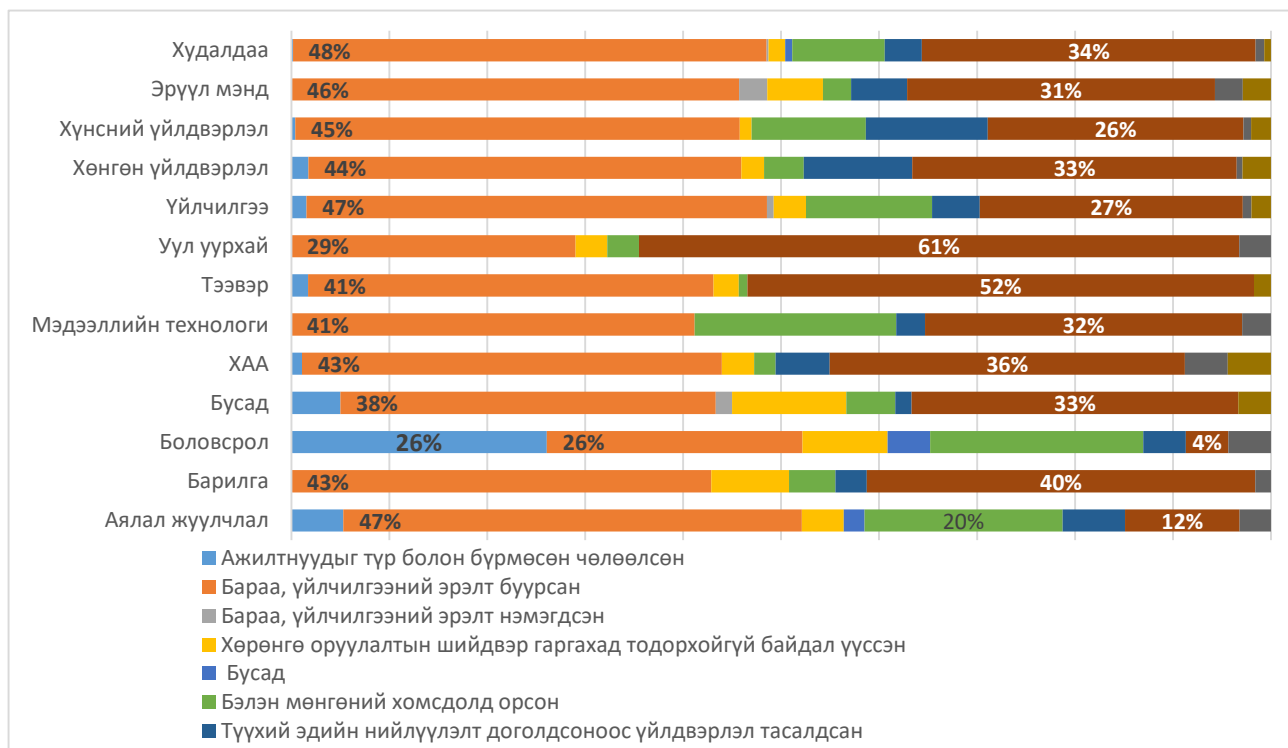

Үйл ажиллагаан дах нөлөө

Ямар нөлөө үзүүлсэн талаар тодруулан асуухад судалгаанд оролцсон бизнес эрхлэгчдийн 57.7% нь бараа үйлчилгээний эрэлт буурсан, 40% нь тээвэр логистик доголдсоноос бараа үйлчилгээг хугацаанд нь нийлүүлж чадахгүй болсон нөлөөлөл хамгийн их байна гэж хариулжээ. Мөн 14.8 хувь нь хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргахад тодорхойгүй байдал үүссэн, 14.5 хувь нь бэлэн мөнгөний хомсдолд орсон зэрэг санхүүжилттэй холбогдох нөлөөтэй байгааг дурджээ.

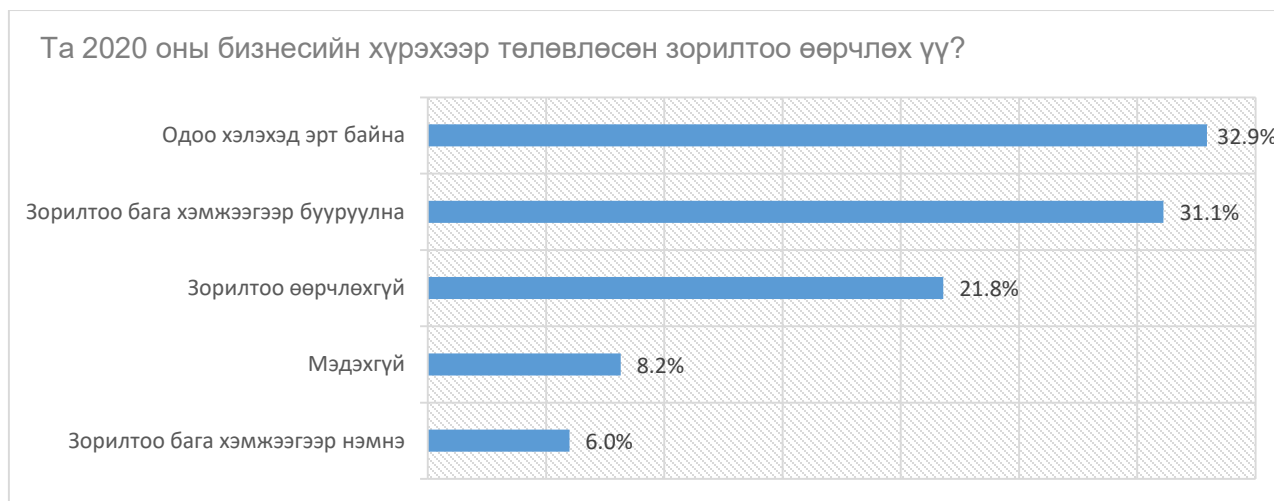

Бизнесийн салбараар ангилан харвал салбарын ялгаагүйгээр бараа үйлчилгээний эрэлт буурсан, тээвэр, логистик доголдсоноос бараа, үйлчилгээг хугацаанд нь нийлүүлж чадахгүй болсон зэрэг нь хамгийн их нөлөөтэй байна гэж үзсэн байна. Мөн уул уурхайн салбарын хувьд тээвэр, логистик хамгийн

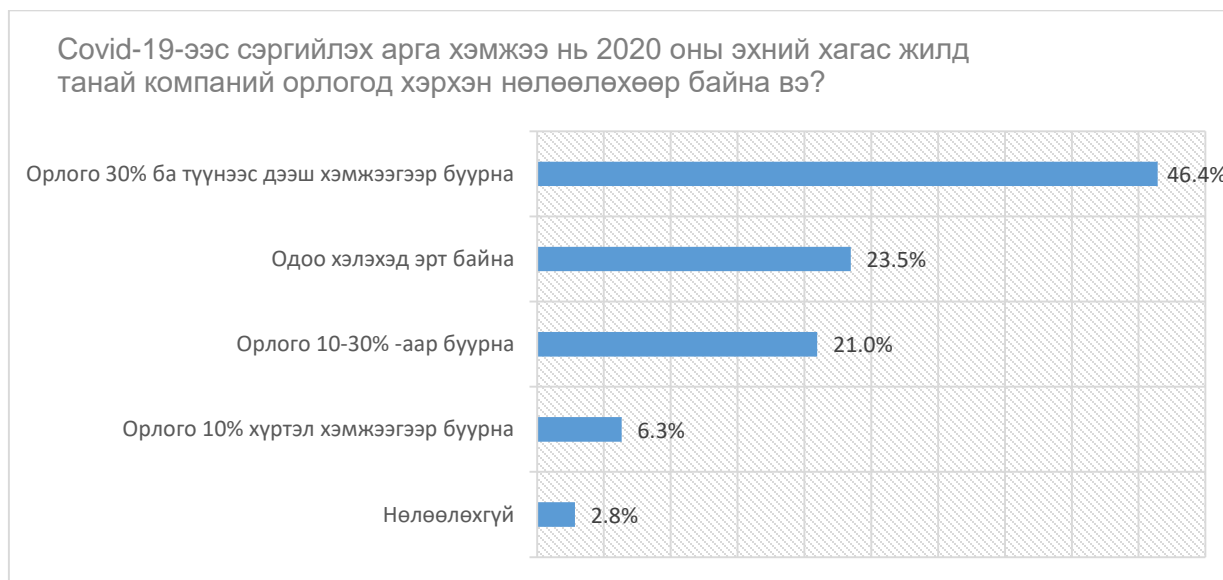
их нөлөөг үзүүлж байгаа бол боловсролын салбарт ажилтнуудыг түр болон бүр мөсөн чөлөөлсөн нь үйл ажиллагаанд ихээр нөлөөлжээ.

2020 оны бизнесийн зорилгодоо өөрчлөлт оруулах эсэхийг асуухад 32.9% нь одоогоор дүгнэхэд эрт байна гэж үзсэн бол 31.1% нь зорилгоо бага хэмжээгээр бууруулна, 21.8% нь өөрчлөхгүй гэж хариулжээ.

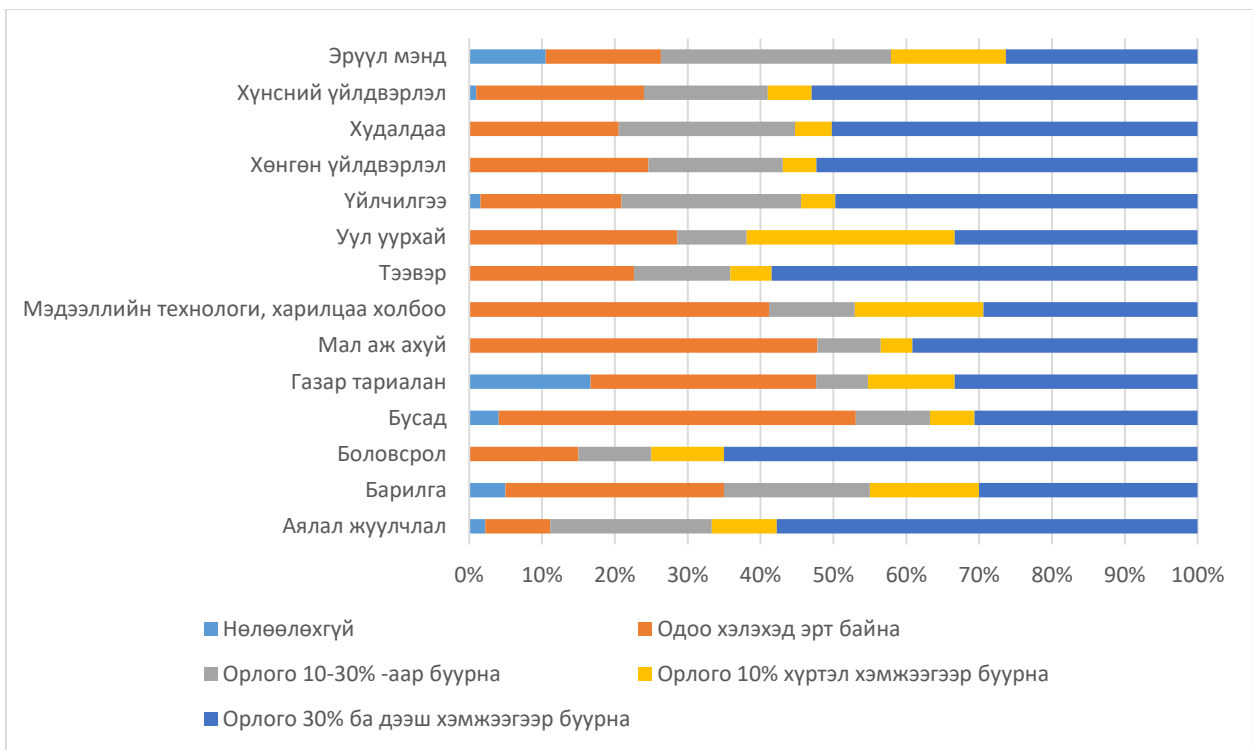

Орлогын нөлөө

Сэргийлэх арга хэмжээ нь 2020 оны эхний хагас жилийн тухай компанийн орлогод хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар асуухад 46.4% “орлого 30 ба түүнээс дээш хэмжээгээр буурна”, 23.5% одоо хэлэхэд эрт байна, 21% нь орлого 10-30%-иар буурна, 6.3% нь 10% хүртэл хэмжээгээр буурна гэж үзсэн бол дөнгөж 3% нь нөлөөгүй байна гэжээ.

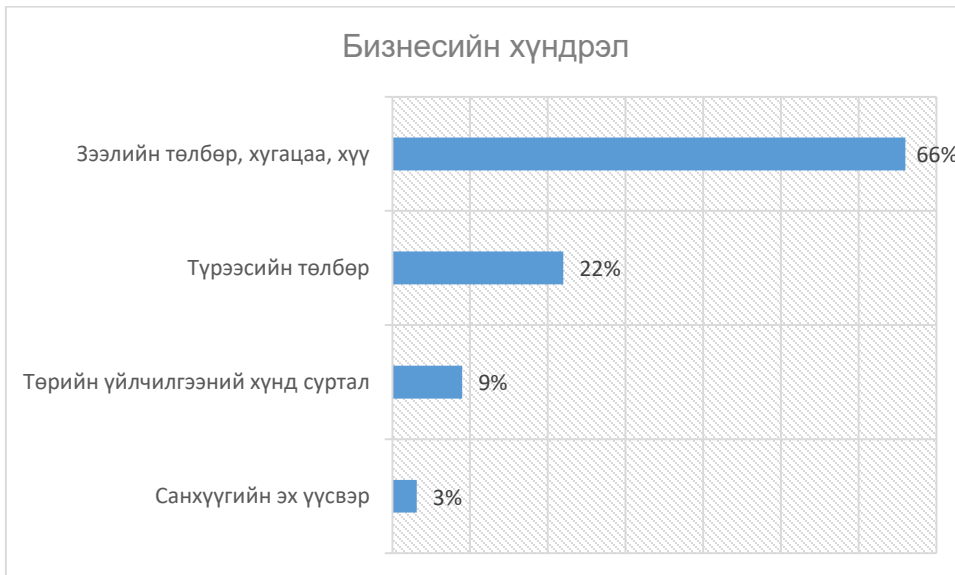

Орлогын нөлөөг салбараар тодруулан авч үзвэл аялал жуулчлал, боловсрол, тээвэр, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрлэл, худалдаа, хүнсний үйлдвэрлэлүүдийн салбарын бизнес эрхлэгчдийн 55% нь орлогын хэмжээ 30% ба түүнээс дээш хэмжээгээр буурна гэж үзжээ.

Бизнесийн хүндрэл

Үүссэн нөхцөл байдалтай холбогдуулан бизнест үүсээд буй хүндрэлийг нээлттэй асуулгаар тодруулан асуухад судалгаанд оролцогсдын 66% нь зээлийн эргэн төлөлт, зээлийн хугацаа, зээлийн хүү нь хамгийн их хүндрэлийг бий болгож байна гэж хариулжээ. Мөн 22% нь түрээсийн төлбөр, 9% нь төрийн үйлчилгээ (мэргэжлийн зөвлөлүүдийн хурал, гадаад худалдаа, зөвшөөрөлтэй холбогдох)-ний хүнд суртал, 3 хувь нь санхүүгийн эх үүсвэр бага байгаа нь хүндрэл учруулж байна гэжээ.

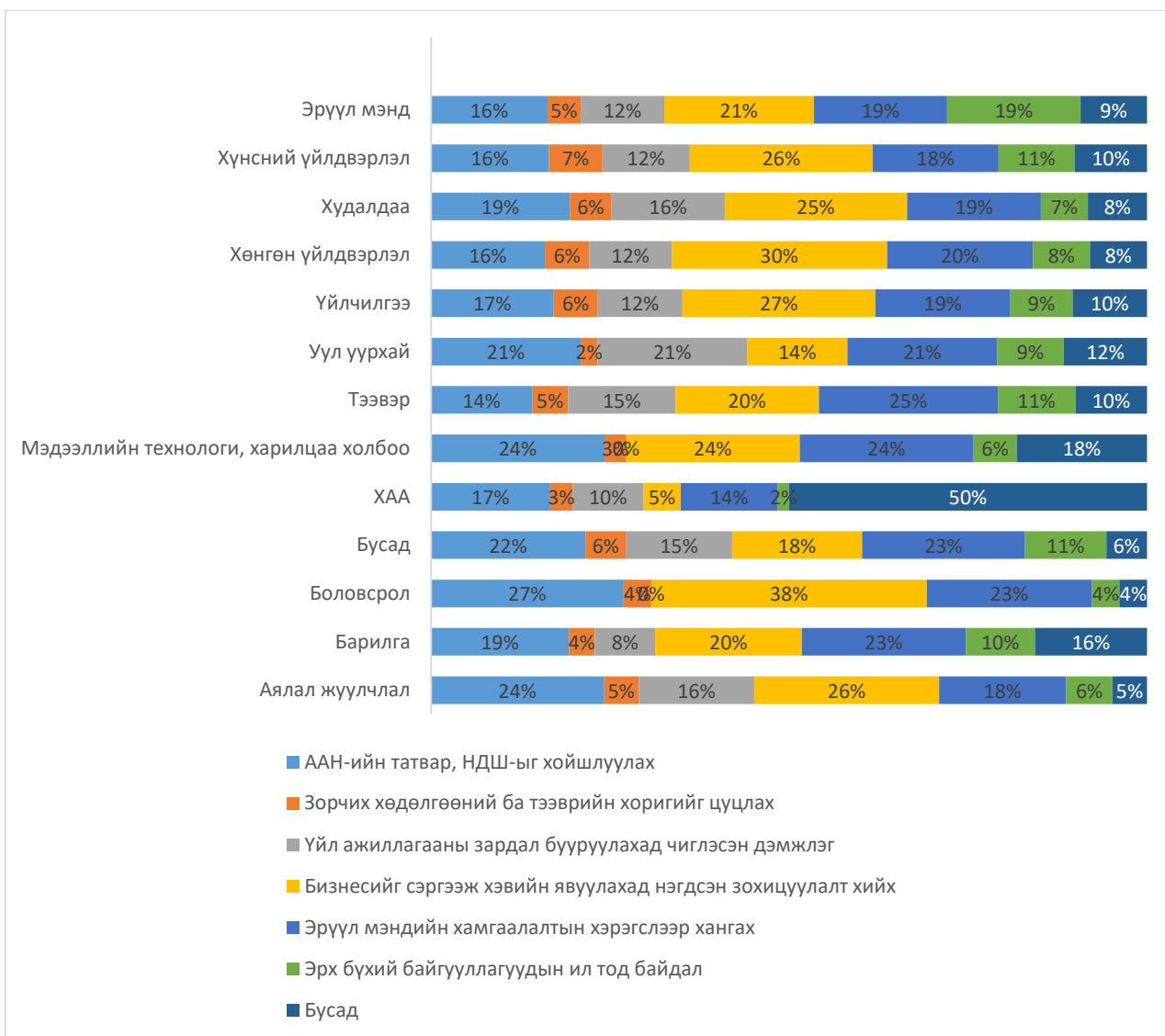

II. Бизнес т шаардлагатай дэмжлэгүүд

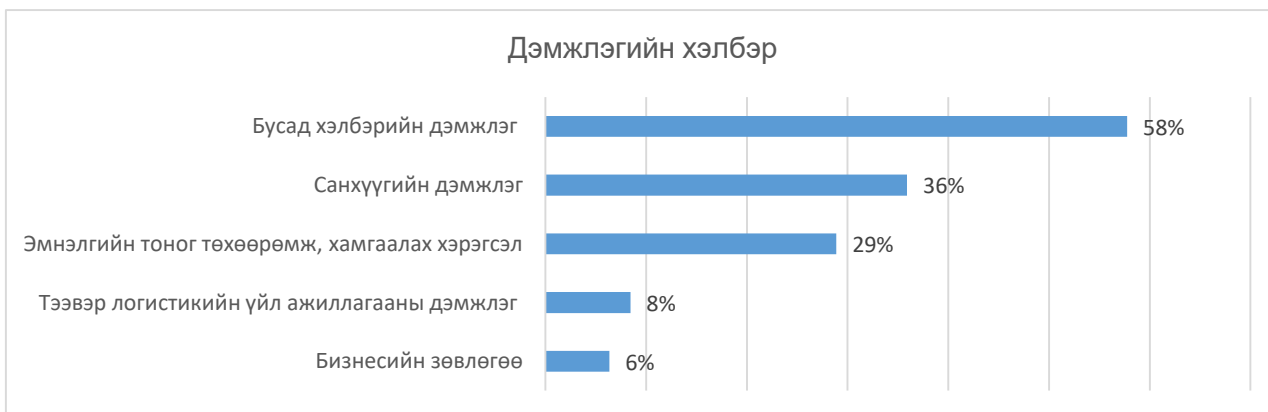
Үүссэн нөхцөл байдалтай холбогдуулан Засгийн газраас ямар төрлийн дэмжлэг шаардлагатай байгааг тодруулан асуухад судалгаанд оролцогсдын 42.6% нь түрээсийн төлбөр бууруулах зэрэг үйл ажиллагааны зардал бууруулах арга хэмжээ, 36.3% хувь нь ААН-ын татвар, НДШ-ыг хойшлуулах, 20.3% нь хориг цуцлагдсаны дараа бизнесийг сэргээж хэвийн үйл ажиллагаа явуулахад нэгдсэн зохицуулалтаар ханган төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай явуулах нь зүйтэй гэж үзжээ.

Шаардлагатай дэмжлэгүүдийг бизнесийн салбараар ангилан авч үзвэл эрүүл мэнд, хүнсний үйлдвэрлэл, худалдаа, хөнгөн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, боловсрол, аялал жуулчлалын салбаруудад хориг цуцалсны дараа бизнесийг хэвийн явуулахад төрөөс нэгдсэн зохицуулалт хийж, төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй түргэн шуурхай үзүүлэх нь хамгийн чухал гэж үзжээ. Харин уул уурхай, боловсрол, мэдээлэл технологи, харилцаа холбооны салбар салбарт ААН-ын татвар, НДШ-г хойшлуулах нь хамгийн чухал дэмжлэг болно гэж үзжээ. Мөн дэмжих арга хэмжээний талаар нээлттэй асуулгаар асуухад аж ахуйн нэгжийн зээлийн төлөлт, хүүний талаар төрөөс нэгдсэн бодлогоор зохицуулах, төрийн худалдан худалдан авалтад ЖДҮ-г дэмжих, төрийн үйлчилгээг хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай үзүүлэх, иргэдийн хэрэглээ, худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэн эдийн засгийг идэвхжүүлэх зэрэг нь нэн тэргүүнд авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна гэж үзжээ.

Нийт судалгаанд оролцсон бизнес эрхлэгчдийн 24 хувь нь вирусээс сэргийлэх чиглэлээр ЗГ-т дэмжлэг үзүүлжээ. Дэмжлэг үзүүлсэн үйл ажиллагааг тодруулан асуухад 36 хувь нь санхүүгийн дэмжлэг, 29 хувь нь эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, хамгаалах хэрэгсэл, 8 хувь нь тээвэр логистикийн дэмжлэг, 6 хувь нь бизнесийн зөвлөгөө өгсөн байна.

III. Оролцогчийн мэдээлэл

Covid-19 вирусээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний бизнест үзүүлж байгаа үр нөлөө ба шаардагдаж буй дэмжлэгийг тодорхойлох зорилгоор энэхүү судалгааг 2020 оны 3 сарын 3 өдөр явуулж, МҮХАҮТ-ын гишүүн болон гишүүн бус 601 аж ахуйн нэгжийг хамрууллаа. Судалгаанд оролцогсдын 67% нь Улаанбаатар хот, 33% нь орон нутгийн бизнес эрхлэгчид байна.

Судалгаанд оролцсон компаниудын 25% нь худалдаа, 22% нь үйлчилгээ, 11% нь хүнсний үйлдвэрлэлийн салбарын аж ахуйн нэгжүүд байна. Нийт судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжүүдийн 60% нь 500 сая-с доош жилийн орлоготой, 29% нь 1-5 тэрбумын орлоготой байна. Нийт судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжийн 61% нь 19 хүртэлх ажилтантай, 31% нь 20-199 ажилтантай аж ахуйн нэгжүүд байна. Нийт аж ахуйн нэгжүүдийн 48% нь 10-с дээш жил үйл ажиллагаагаа явуулсан, 24 % нь 5-10 жил үйл ажиллагаагаа явуулсан бол, 24% нь 1-5 жил үйл ажиллагаа явуулжээ. Нийт судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжүүдийн 36% нь 100 сая-с доош жилийн орлоготой, 24 % нь 101-500 сая төгрөгийн орлоготой байна.

